

ارائه خدمات مشاوره اطلاعات بالینی در طی همه‌گیری کرونا و ویروس: ایده دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد

مرضیه طهماسبی^۱، زینب باقری^۲، جلیل قانی دهکردی^{۳*}

۱. کارشناسی ارشد، کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، کتابدار بالینی بیمارستان آیت الله کاشانی، دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، ایران.
۲. کارشناسی ارشد، کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، کارشناس اداره علم سنجی، دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، ایران.
۳. کارشناسی ارشد، علم اطلاعات و دانش شناسی، سرپرست اداره اطلاع رسانی پزشکی و منابع علمی و علم سنجی، دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، ایران. نویسنده مسئول: jghanidehkordi@gmail.com

مقدمه

گسترش غیرمنتظره کرونا ویروس، با افزایش تعداد مرگ و میر در سراسر جهان تأثیر قابل توجهی در زندگی افراد و خانواده‌ها داشته و باعث تعلیق فعالیت‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی از جمله خدمات کتابخانه‌ها شده است. هنگامی که وضعیت اضطراری در کشورها ایجاد شد، دانشگاه‌ها مجبور شدند آموزش‌های خود را به صورت آنلاین انتقال دهند و تغییر سریع در کتابخانه‌ها برای پشتیبانی کامل محیط یادگیری دیجیتال اتفاق افتاد (۱، ۲). بحران کرونا ویروس جدا از آسیب‌هایی که ایجاد کرد، باعث ایجاد تحولاتی در حوزه خدمات اطلاع‌رسانی شد. آنچه می‌توان از فعالیت کتابخانه‌های جهان آموخت این است که با توجه به پتانسیل‌های فن‌آورانه (شبکه‌های اجتماعی، منابع دیجیتالی، اینترنت)، دیگر زمان آن رسیده است که کتابداران فراتر از تصور مکانی کتابخانه به ارائه خدمات نوآورانه اطلاعاتی بپردازند و خدمات مجازی کتابخانه را آغاز نمایند (۳).

نیاز اطلاعاتی پزشکان و بیماران در پاسخ به شیوع بیماری کرونا ویروس به طور مداوم در حال افزایش است و آنان بایستی شواهد درست و معتبر را از اطلاعات نامعتبر تشخیص دهند. ارائه اطلاعات صحیح، در زمان مناسب و مخاطبان مناسب می‌تواند برخی از چالش‌های ایجاد شده توسط کرونا ویروس را حل یا کاهش دهد. به همین دلیل آموزش افراد در مورد تمایز بین اطلاعات معتبر از اطلاعات غیرمعتبر مهم‌ترین اقدام کتابداران پزشکی در مواجهه با این بحران خواهد بود (۴، ۵). اشرفی‌ریزی و کاظم‌پور به چالش تنوع استفاده از اطلاعات در زمان بحران کرونا ویروس اشاره می‌کنند که باعث می‌شود افراد با اهداف خاص به کسب اطلاعات بپردازند؛ برای مثال پزشکان و پرستاران با هدف روزآمدسازی اطلاعات، تشخیص و درمان؛ متخصصان بهداشت در جهت پیشگیری و مراقبت‌های بهداشتی؛ پژوهشگران جهت انجام پژوهش و مدیران ارشد جهت تصمیم‌گیری‌های کلان از اطلاعات استفاده نمایند (۶).

از جمله موانع مختلف در زمینه اطلاع یابی می‌توان به کمبود وقت، افزایش حجم اطلاعات، تعدد و تنوع پایگاه‌های اطلاعاتی، عدم آگاهی از منابع موجود، دانش و توانایی ناکافی در جستجوی اطلاعات، عدم توانایی در ارزیابی منابع اطلاعاتی و به طور کلی پایین بودن سطح سواد اطلاعاتی اشاره نمود. از طرفی کتابخانه‌ها، به عنوان یک نهاد اجتماعی، مسئولیت آگاهی از بهداشت عمومی و ارائه اطلاعات روز آمد به پزشکان و مدیران را بر عهده دارند. توانمندی‌های ویژه متخصصان کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی در زمینه آموزش مهارت‌های اطلاعاتی جهت استفاده در تصمیم گیری‌های بالینی، آموزشی و پژوهشی لزوم بهره‌مندی از تخصص این افراد را ضروری می‌نماید (۷، ۸).

خدمات مشاوره اطلاعاتی در حوزه سلامت به عنوان محور اصلی خدمات اطلاع‌رسانی سلامت توسط متخصصین حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی انجام می‌گیرد. مشاوره اطلاعاتی یعنی کمک به مراجعه‌کننده برای پاسخ به نیازهای اطلاعاتی او که شامل مهارت‌هایی برای حل مسئله است و اصول و قواعد خاصی بر آن حاکم می‌باشد. مشاوره اطلاعاتی فرایند ارتباط بین مشاور و مراجع است که در آن مشاور، نقش راهنما و یاری مراجع در زمینه جستجو و بازیابی اطلاعات جهت حل مسائل و نیل به اهدافش به صورتی مدبرانه تر و در زمانی کوتاه تر را می‌پذیرد (۹).

با توجه به اهمیت ارائه این خدمات، اداره اطلاع رسانی پزشکی و منابع علمی وابسته به معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد بر آن شد تا برای نخستین بار در سطح کشور خدمات مشاوره اطلاعات بالینی را از طریق سامانه اختصاصی در حال طراحی (نه در قالب E-Form) به کاربران ارائه نماید. هدف از ارائه این خدمات، شناسایی و رفع نیازهای اطلاعاتی اعضای هیئت علمی، پرسنل و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد و ارائه خدمات غیر حضوری به کاربران می‌باشد. امید است ارائه این خدمات باعث ارتقای مهارت‌های سواد اطلاعات، ارتقای مهارت‌های تصمیم گیری بالینی، ارتقای کیفیت بازده پژوهشی، ارائه خدمات مختلف علم سنجی، ارتقای رضایتمندی کاربران، تسهیل و کاهش مدت زمان فرایند پاسخگویی به کاربران و مشاوره تخصصی در زمینه تولید بهترین محتواهای آموزش بیمار شوند. از بررسی سوالات و درخواست‌های ارسالی کاربران به این سامانه مشاوره اطلاعات بالینی، جهت برنامه‌ریزی برای برگزاری دوره‌های آموزشی سواد اطلاعاتی برای ارتقای مهارت‌های اطلاع‌یابی بالینی استفاده خواهد شد.

شرح ایده

برای اجرای این کار، کمیته‌ی اصلی شامل ۳ نفر کتابدار و اطلاع رسان پزشکی (سرپرست اداره اطلاع رسانی پزشکی، منابع علمی و علم سنجی، یک نفر کارشناس اداره علم سنجی و یک نفر کتابدار بالینی بیمارستان آیت الله کاشانی) تشکیل شد. فرایند انجام کار به این صورت بود که ابتدا براساس نیاز اطلاعاتی اعضای هیئت علمی، دانشجویان و پرسنل و ضرورت ارائه مشاوره و راهنمایی به صورت غیرحضوری، ۲۰ خدمت مشاوره اطلاعات بالینی به صورت ایجاد سامانه اطلاعاتی آنلاین پیشنهاد شد و سپس در جلسات متعدد مورد بحث و بررسی قرار گرفت. در نهایت ایده ارائه خدمات مشاوره اطلاعات بالینی در طی چندین جلسه برای معاون و مدیر پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد ارائه و از

نظرات ارزشمند آنان در اجرای هر چه بهتر این خدمات استفاده شد. در زیر مجموعه خدمات ارائه شده در واحد مشاوره اطلاعات بالینی که در پاسخ به بحران کووید ۱۹ ارائه می‌شود، نشان داده شده است:

۱. درخواست منابع اطلاعاتی الکترونیک (مقاله، کتاب)؛
۲. درخواست راهنمایی جهت دسترسی به منابع اطلاعاتی دانشگاه (ساخت VPN، Remote access، IP access)؛
۳. درخواست راهنمایی برای انجام جستجو در پایگاه های اطلاعاتی فارسی/ خارجی /نمایه استنادی/ مبتنی بر شواهد؛
۴. درخواست راهنمایی جهت استفاده از منابع Ebook دانشگاه؛
۵. درخواست راهنمایی در تکمیل شناسه ها و پروفایل های علمی و پژوهشی؛
۶. درخواست اعتبارسنجی مجله (تعیین نمایه، تعیین مجلات جعلی و نامعتبر، ناشر IF، CiteScore، SNIP، SJR، scope، Quartile) و یا معرفی مجلات یک حوزه تخصصی؛
۷. درخواست راهنمایی در مورد روش های استناددهی و استفاده از نرم افزار مدیریت اطلاعات نظیر EndNote / Mendeley؛
۸. درخواست راهنمایی جهت یافتن میزان مشابهت مقاله انگلیسی با مقالات قبلی جهت جلوگیری از سرقت ادبی؛
۹. درخواست راهنمایی در مورد رتبه بندی و عملکرد دانشگاه ها، دانشکده ها، پژوهشکده ها، بیمارستان ها و مراکز تحقیقاتی؛
۱۰. درخواست راهنمایی جهت یافتن افراد خبره پژوهشی در زمینه یک لاین تحقیقاتی ویژه؛
۱۱. در خواست راهنمایی در مورد شاخصه های علم سنجی مقالات/ مقالات برتر /مقالات دارای همکاری بین المللی دانشگاه؛
۱۲. آشنایی با انواع سوالات بالینی (PICO/Foreground/Background) و کمک به جستجوی آنها؛
۱۳. کمک به جستجوی راهکارهای طبابت بالینی (Guideline)؛
۱۴. کمک به جستجوی مقالات گزارش موردی (Case Report) و شناسایی مجلات خاص آن حوزه
۱۵. معرفی منابع اطلاعاتی جهت جستجوی مقالات مرور نظام مند (Systematic Review) و متا آنالیز (Meta-analysis)
۱۶. معرفی انجمن های تخصصی حوزه های مختلف بالینی و راهنمایی جهت عضویت؛
۱۷. معرفی منابع اطلاعاتی آموزش بیمار جهت تهیه محتواها و بروشورهای آموزشی؛
۱۸. معرفی و کمک به جستجوی منابع اطلاعاتی چند رسانه ای (Multimedia)؛
۱۹. معرفی و کمک به جستجو در پایگاه های ارائه دهنده اطلاعات دارویی (عوارض، تداخلات دارویی و ...).
۲۰. معرفی و کمک به جستجو در پایگاه های ارائه دهنده محاسبات و فرمول های پزشکی (Medical Calculator)

بر اساس امکانات و شرایط فعلی، کلیه اعضای هیئت علمی، پرسنل و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهرکرد می‌توانند از خدمات ارائه شده در واحد مشاوره اطلاعات بالینی استفاده نمایند. خدمات ارائه شده از طریق واحد مشاوره اطلاعات بالینی، برای افراد واجد شرایط رایگان است. مراجعه کنندگان جهت دریافت خدمات مشاوره اطلاعاتی می‌توانند از طریق ثبت نام در سامانه مشاوره اطلاعات بالینی پاسخ سوالات خود را دریافت نمایند. کارشناسان واحد مشاوره اطلاعاتی بالینی در اولین فرصت و در ساعات اداری روزهای کاری به درخواست‌های رسیده پاسخ خواهند داد و اگر نیاز به مراجعه حضوری باشد، زمان مراجعه حضوری به مراجعه کنندگان اطلاع داده می‌شود. همچنین این واحد مشاوره اطلاعات بالینی برای کمک به کادر درمان و با تاکید بر نیاز اطلاعاتی بالینی آنان در محل بیمارستان‌های هاجر و آیت الله کاشانی در طول ساعات اداری به ارائه خدمات حضوری (در نیاز به مشاوره حضوری) و با رعایت کامل پروتکل‌های بهداشتی صرفاً به کادر درمانی شامل اعضای هیئت علمی، پرسنل و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد می‌پردازد.

نتیجه گیری

هر چند کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی در بحران کرونا و ویروس با محدودیت‌هایی رو به رو هستند، اما زمان آن رسیده کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی خدمات خود را از مکان فیزیکی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی فراتر برده و بصورت الکترونیک و غیرحضوری به ارائه خدمات بپردازند. با توجه تعطیلی دانشگاه‌ها و کتابخانه‌ها و از طرف دیگر نیاز کادر درمان به شواهد مبتنی بر شواهد برای تشخیص، درمان بیماران لازم است کتابداران و اطلاع‌رسان پزشکی برای حمایت از پژوهش، آموزش و تصمیم‌گیری بالینی به ارائه خدمات مشاوره اطلاعات بالینی به صورت غیرحضوری بپردازند.

Reference

1. Pionke J. COVID-19, accessibility, and libraries: A call to action. *College & Research Libraries News*. 2020;81(8):398.
2. Matthews JR. COVID-19 and Public Libraries: A Real Paradigm Shift. Taylor & Francis; 2020.
3. Taheri A A-RH, Saeedizadeh M Challenges and Actions of Public Libraries for Reopening and Providing Services Under COVID-19 Crisis: An Analysis of International Guidelines and Actions. *Health Inf Manage*. 2020;17(3):140-6.
4. Ashrafi-rizi H, Kazempour Z. Information typology in coronavirus (COVID-19) crisis; a commentary. *Archives of Academic Emergency Medicine*. 2020;8(1).
5. Morgan-Daniel J, Ansell M, Adkins LE. COVID-19 Patient Education and Consumer Health Information Resources and Services. *Journal of Consumer Health on the Internet*. 2020. ۱۳-۳۰۲:(۳)۲۴;۰

- .⁷ Ashrafi-rizi H, Kazaempour Z. The Challenges of Information Services related to the COVID-19 Crisis. *Journal Mil Med.* 2020;22(2):207-9.
- .⁸ Tahmasebi M, Zare-Farashbandi F, Adibi P, Papi A, Rahimi A. The Effect of Clinical Informationists' Educational Intervention on Changing Medical Students' Information Behavior. *Journal of Health Administration.* 2019;22(3):105-17.
- .⁹ Ali MY, Gatiti P. The COVID-19 (Coronavirus) pandemic: reflections on the roles of librarians and information professionals. *Health Information & Libraries Journal.* 2020;37(2):158-62.
- .⁹ Shahrzadi L, Ashrafi-rizi H. Health Information Consulting: Key Role of medical Librarians. *Journal of Medical Education Development.* 2016;9(21):1-4.